

Komunikace a motivace

3. Seminář z Pedagogické psychologie

Na co dnes zaměříme pozornost

- ▶ Vnitřní motivace - jak ji pomoci žákům rozvíjet
- ▶ Pomůcky pro zdravou komunikaci
- ▶ Komunikační zlozvyky
- ▶ Popisný jazyk jako alternativa k nálepkování
- ▶ Popisný jazyk v podobě pozitivní zpětné vazby jako alternativa k pochvalám
- ▶ Kritika
- ▶ Komunikace o chybě

Podmínky pro udržení vnitřní motivace

Pomocné otázky pro vytvoření hodiny podporující vnitřní motivaci žáků:

- Bude žákům jasné, co se mají učit a proč - k čemu jim to bude? Lze zařadit nějaké propojení s reálným životem?
- Budou mít příležitost v hodině spolupracovat - ve dvojicích nebo ve skupinách? Dala by se nějaká činnost změnit ze samostatné na spolupráci?
- Co budou mít žáci na výběr? Kolikrát za hodinu si budou moci vybrat?
- Jak a čím získají okamžitou zpětnou vazbu ke své činnosti?

CVIČENÍ:

Představte si situaci:

V prvouce berete s žáky učivo „Léčivé a jedovaté rostliny“

Napište si ke každému bodu návrh postupu/aktivity, jak podpořit motivaci skrze:

▶ Smysluplnost: _____

▶ Spolupráci: _____

▶ Svobodnou volbu: _____

▶ Zpětnou vazbu: _____

Vliv komunikace na motivaci

- ▶ je třeba věnovat pozornost tomu, jakým způsobem komunikujeme, protože i touto cestou ovlivňujeme motivaci žáků
- ▶ způsob komunikace s žáky má totiž vliv na náš vztah a spolupráci, společně se způsoby sdělení zpětné vazby a nabídnutí volby posléze ovlivňují motivaci žáků
- ▶ Zároveň můžeme svým příkladem učit žáky, jak lze efektivně a s respektem komunikovat s druhými

Pomůcky pro zdravou komunikaci

- ▶ „Já výrok“ (jak se cítím, co je příčinou, co potřebuji)
 - ▶ Sdělovat svůj pohled
 - ▶ 3 části: Cítím se..., když.... Potřeboval/a bych....
- ▶ **Respekt k pocitům dítěte** (neumenšovat jen proto, že je to dítě)
- ▶ **Empatická reakce** - pomoci pojmenovat pocity a očekávání druhé osoby (používáme slova *asi*, *možná*...)
- ▶ **Vyjádření podpory** (možnost zeptat se, co by druhý potreboval/a; případně navrhnout, jak můžu podpořit, zároveň respektovat odpověď)

Komunikace s dětmi

- ▶ Přečtěte si věty nalevo a napravo. Jak si myslíte, že tyto výroky působí na prožívání dětí? Jaký dopad mohou mít na vztah dospělého a dítěte?
- ▶ Jaký je mezi výroky vlevo a vpravo rozdíl? Rozpoznáte konkrétní „pomůcky“ z předchozího slidu?

- Přestaň se rozčilovat.
- Uklidni se.
- Nic se ti nestalo.
- To si teda vyprošuji takovéto chování.
- Nech toho.
- Chováš se jako fracek.
- Moc bys tu zmrzlinu chtěl, já tě slyším.
- Dnes se nedaří, vid', chápu, že se zlobíš.
- Rozumím, že ti není dobře.
- Cítím se naštvaně, když na mě křičíš.
- Chápu, že tě něco trápí, jsem tu pro tebe.
- Jsem naštvaná, když mi odsekáváš.

Komunikační zlozvyky

- ▶ Na které věty, které ve vás zanechaly negativní pocity, si vzpomínáte ze školy?
 - ▶ Napište si jednu nebo dvě, které vás napadnou:

Komunikační zlozvyky

CVIČENÍ: Přečtete si v přílohách PDF s názvem „KOMUNIKAČNÍ ZLOZVYKY“

Poznačte si:

- Dokážete větu/y, kterou/které jste si zaznačili u předchozího slidu, **zařadit** mezi některý z komunikačních zlozvyků?
- Které zlozvyky se vás osobně příliš **netýkají**?
- Které zlozvyky **u sebe čas od času pozorujete**?
 - napište si **typickou větu**, kterou se zlozvyk u vás projevuje:

- zkuste tuto větu **přepsat** tak, aby měla **vyváženější vyznění**:

- nepřímé vyjadřování pocitů oklikou
- neupřímnost
- nejasnost a nekonkrétní sdělení
- přehánění
- značkování
- nadměrné zobecňování
- připisování úmyslu
- překrucování skutečnosti
- nesoulad slovního a mimoslovního projevu
- únik od tématu
- přehnané emoční reakce

Jak se zlepšovat v komunikaci s žáky

- ▶ Nyní se podíváme na to, jak můžeme za pomoci tzv. popisného jazyka zlepšovat svou komunikaci
- ▶ Popisným jazykem lze efektivně nahrazovat „nálepky“ (= zobecňující popis osoby, případně situace) nejen v rámci kritiky, ale i pochvaly

Nálepkování X Popisný jazyk

CVIČENÍ: Pusťte si video „Chcete dobrý vztah s žáky? Zapomeňte na nálepky a zkuste pozorovat“ od Projektu APIV
B: https://www.youtube.com/watch?v=qo2ml0J2DcE&ab_channel=ProjektAPIVB
a napište si odpovědi k následujícím otázkám:

1. Jaký postup má připomínat **fotoaparát a mikrofon**? _____
2. Je věta „Žák se chová nezodpovědně“ **výsledkem pozorování chování**? _____
3. 3:55 - **Popište chování**
malé holčičky: _____
chlapce: _____
dvou studentů : _____
kolegyň: _____
4. Vypište si 3 argumenty, které vám přijdou jako pádné důvody pro to, **proč nálepkování nepoužívat**:
 _____ _____ _____
5. Jaký **dopad** může mít **pozitivní nálepkování** na žáka? _____
6. Zkuste vymyslet několik **typických sloves**, kterými můžete **nahradit nálepkou** začínající „ty jsi...“ a které vám mohou pomoci v popisu chování, ocenění a kritice (inspirací vám může být cvičení začínající 11:46)

7. Vypište si **dva přínosy pozorování chování**, které vás zaujaly, **pro vztah učitele a žáka a žáků mezi sebou**:
 _____ _____

Pochvala x Pozitivní zpětná vazba popisným jazykem

Přečtěte si následující příklady:

- ▶ Příklad 1.: Tvá úvaha o přátelství je napsána přehledně, je členěna do odstavců podle toho, co k sobě patří, myšlenky se neopakují a ty citáty se mi zdají opravdu neotřelé.
- ▶ Příklad 2.: Ty jsi opravdu literárně nadaný, napsal jsi to moc krásně, tu úvahu o přátelství pošleme do soutěže.

Jaký je mezi nimi rozdíl? Která věta by mohla být příkladem pochvaly a která pozitivní zpětné vazby? (řešení na dalším slidu vpravo dole)

Zdroj příkladů: s. 173

Kopřiva, P., Nováčková, J., Nevolová, D., & Kopřivová, T. (2015). *Respektovat a být respektován*. Spirála.

Pochvaly ve formě superlativů a nálepek

- Projděte si následující komiksy. Co může být úskalím superlativů a nálepek?

Namiesto hodnotenia...

... opisujte

Namiesto hodnotenia...

... opisujte

Namiesto hodnotenia...

... opisujte

Zdroj komiksů: s. 131
Faber, A., & Mazlish, E. (2019). Ako hovoriť s deťmi, aby sa lepšie učili. Lindeni.

řešení z předchozího slidu:
Př.1 - pozitivní zpětná vazba
Př.2 - obecná pochvala

Pochvaly ve formě superlativů a nálepek

- ▶ Přehnaná nebo nekonkrétní chvála může:
 - ▶ na žáka působit nereálně, neoprávně
 - ▶ vyvolávat v žákovi nejistotu, nedůvěru („Přehání“, „To říká jen tak“)
 - ▶ vést ze strany žáka ke shození nebo odmítnutí pochvaly
 - ▶ vést k tomu, že už se žák přestane projevovat, aby nepokazil/a dojem
 - ▶ vést k „závislosti“ na vnějším hodnocení

CVIČENÍ:

- ▶ Zkuste si uvědomit, co si člověk může pomyslet/cítit, když uslyší následující pochvaly.
 1. Dítě přinese obrázek, s nímž si dalo dost práce. Dospělý: „Máš to moc pěkné.“
 2. Dítě v mateřské školce sní celý oběd a jde ukázat prázdný talíř paní učitelce. Dospělý: „Ty jsi šikovný. Mám z tebe radost.“
 3. Dítě napíše úhledně a bez chyby cvičení z češtiny. Dospělý: „Ty jsi to krásně napsala. Úplně vzorně! Děti, podívejte se, jak to má Evička krásně napsané. Tak to má vypadat. Za to si zasloužíš jedničku s hvězdičkou. Děti, zatleskáme Evičce!“
- ▶ Nyní zformulujte možnou podobu pozitivní zpětné vazby pomocí popisného jazyka (domyslete si detaily)

Zdroj příkladů: s. 177

Kopřiva, P., Nováčková, J., Nevolová, D., & Kopřivová, T. (2015). *Respektovat a být respektován*. Spirála.

CVIČENÍ:

► Zformulujte možnou podobu pozitivní zpětné vazby pomocí popisného jazyka (domyslete si detaily)

1. Dítě přinese obrázek, s nímž si dalo dost práce. Dospělý: „Máš to moc pěkné.“
=> _____
2. Dítě v mateřské školce sní celý oběd a jde ukázat prázdný talíř paní učitelce. Dospělý: „Ty jsi šikovný. Mám z tebe radost.“
=> _____
3. Dítě napíše úhledně a bez chyby cvičení z češtiny. Dospělý: „Ty jsi to krásně napsala. Úplně vzorně! Děti, podívejte se, jak to má Evička krásně napsané. Tak to má vypadat. Za to si zasloužíš jedničku s hvězdičkou. Děti, zatleskáme Evičce!“
=> _____

Zdroj příkladů: s. 177

Kopřiva, P., Nováčková, J., Nevolová, D., & Kopřivová, T. (2015). *Respektovat a být respektován*. Spirála.

CVIČENÍ:

► Příklad pozitivní zpětné vazby pomocí popisného jazyka:

1. „S tím obrázkem sis dal docela práci. Vidím tady stromy, lišku, domeček má rozsvícená okna. Tak to je Budulínek asi doma...“
2. „Vidím, že máš prázdný talíř. Asi ti chutnalo. “
3. „Všechna písmenka mají stejný sklon, takové písmo se dá dobře číst. Všechno je napsáno správně.“

- společně s intonací, která vyjadřuje uznání, dáváme žákovi tímto způsobem mnohem více informací, které mu/jí pomáhají budovat vnitřní motivaci, učit se rozpoznávat své úspěchy a fungují jako ukazatele pro snažení se v budoucnu

Zdroj příkladů: s. 177

Kopřiva, P., Nováčková, J., Nevolová, D., & Kopřivová, T. (2015). *Respektovat a být respektován*. Spirála.

Kritika

- ▶ Typickou reakcí na kritiku samu o sobě je obrana, motivace něco zlepšit je po ní spíše menší
- ▶ Zároveň je pro posun žáků důležité, aby věděli, co udělali nesprávně
- ▶ Vhodným postupem může být začít tím, co se daří (byť by to byla drobnost, nebo „normální věc“) a pak až říci to, co bychom původně řekli jako kritiku, ovšem ve formě, co je potřeba/možné vylepšit, na čem konkrétním je potřeba/možné zapracovat
- ▶ Zároveň je třeba vyvarovat se jakýchkoliv odsuzujících komentářů na osobu žáka

Zdroj: s. 134

Faber, A., & Mazlish, E. (2019). *Ako hovoriť s deťmi, aby sa lepšie učili*. Lindeni.

CVIČENÍ: Přeformulujte kritiku tak, abyste začali popisem, co se podařilo, a pak až zdůraznili, co je třeba poupravit (domyslete si detaily).

1. To snad není možný. Máš to zase plné chyb.

2. Pořád děláš blbosti a musíme na tebe všichni čekat.

3. Zrychli! Kdyby ses pořád nedívala z okna, už bys to dávno měla.

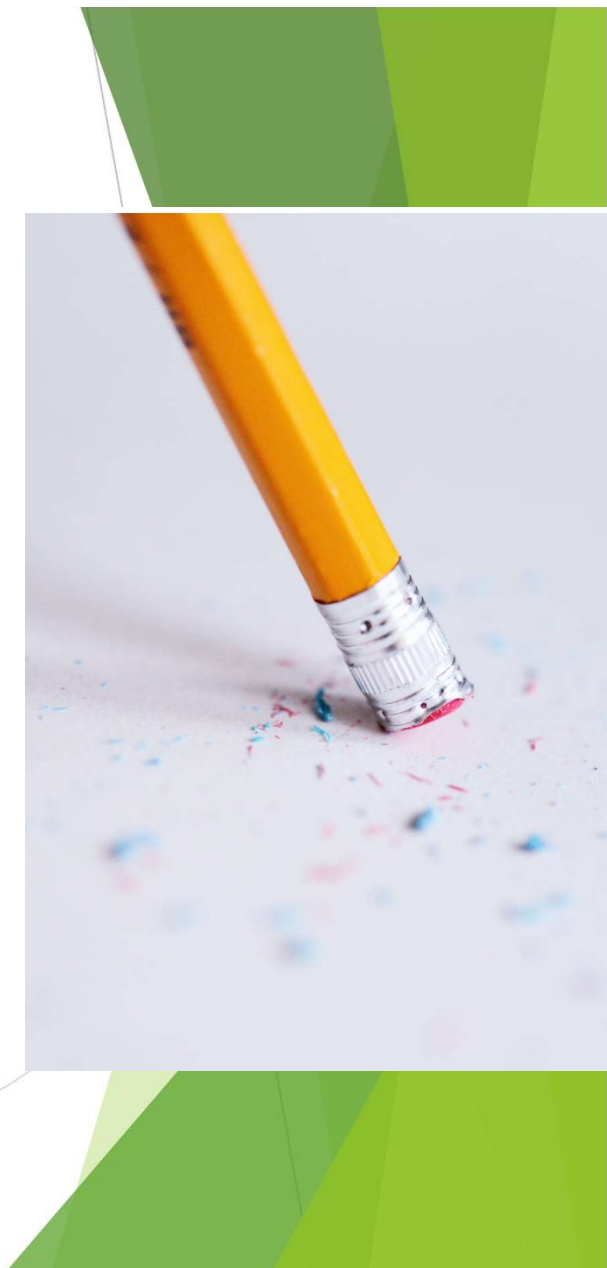
CVIČENÍ: Přeformulujte kritiku tak, abyste začali popisem, co se podařilo, a pak až zdůraznit, co je třeba poupravit (domyslete si detaily).

Příklad řešení:

1. Máš to úhledně napsané a nezapomněla jsi na žádná slova. Jediné, co ještě zbývá, je zkontrolovat si tato čtyři slova, jestli se opravdu takto píší.
2. Vidím, že sis už obul boty. Ted' ještě bundu a čepici a můžeme vyrazit.
3. Správně sis v zadání barevně podtrhla slova. Ted' se pust' do cvičení, zkusíš ho stihnout dokončit dřív, než zazvoní?

Komunikace ohledně chyby

- ▶ Cílem vzdělávání **není minimum chyb**, ale získání nových znalostí a dovedností; chyby jsou **součástí této cesty**
- ▶ Je třeba tuto myšlenku sdělovat žákům nejen jako pouhou informaci, ale i příkladem, skrze **svou reakci** na chyby (své i jejich)
 - ▶ Co má reakce na chybu žáka učit?
 - ▶ Chceme minimalizovat obavy, stud, pocit bezmoci apod. a vést žáky k tomu **zkoušet nové věci, i když se třeba nepodaří**
 - ▶ Za chybu: **neshazujeme, neponižujeme, nekáráme**; nastavujeme **jasné hranice** i co se týče reakce druhých dětí
 - ▶ Ke své chybě se přiznáme, **pojmenujeme** ji (opět: Co se tím žák učí?)
- ▶ Po chybě by mělo přijít **povzbuzení, doprovod** ke správnému řešení; je to důležité pro rozvoj zájmu jít dál, k motivaci udělat to příště lépe a pamatovat si i cestu, která vedla ke správnému řešení
- ▶ Pozn. často mají děti vztah k chybám zažitý z rodiny; vyučující přímo toto neovlivní, ale může dítěti ukázat i jiné postoje k chybě, než doposud poznalo

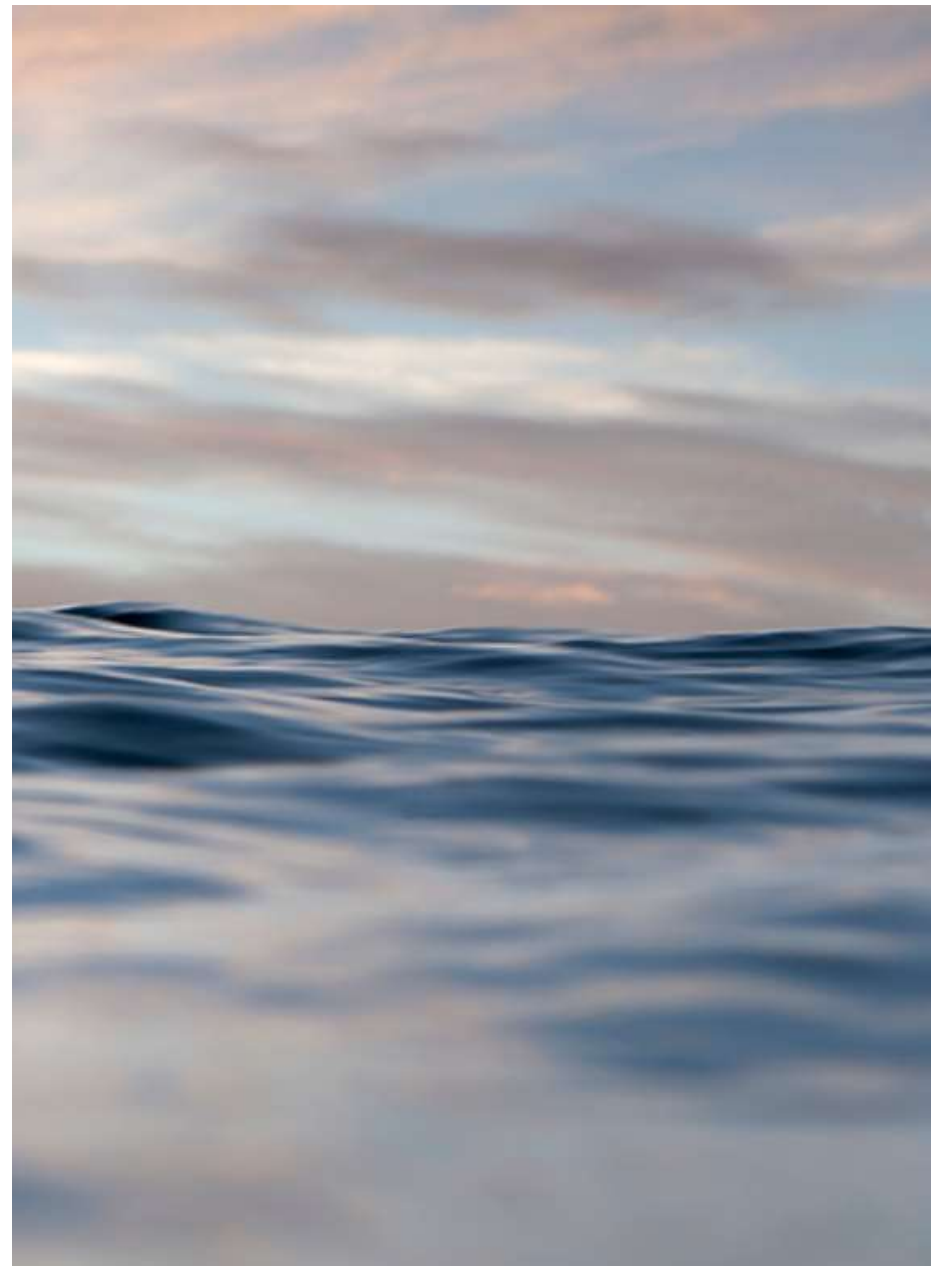
Autor: Mgr. Denisa Machoňová Tichá

Shrnutí

- ▶ Podmínky pro udržení vnitřní motivace: **Smysluplnost, Spolupráce, Svobodná volba, Zpětná vazba**
- ▶ „**Já výrok**“ (jak se cítím, co je příčinou, co potřebuji)
- ▶ **Respekt k pocitům dítěte**, empatie, podpora
- ▶ **Popisný jazyk** - co vidím a co slyším x **Nálepky** - zobecňující popis osoby (případně situace)
- ▶ **Škodlivost** nálepkování
- ▶ Přínos popisného jazyka na **vztahy** vyučující-žák, žáci mezi sebou
- ▶ **Úskalí** přehnané a obecné pochvaly
- ▶ **Kritika** - první, co se podařilo, pak co je možné/potřeba zlepšit
- ▶ Přístup k **chybám** - reakce na ně

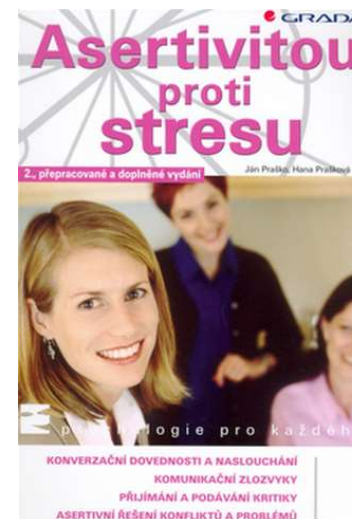
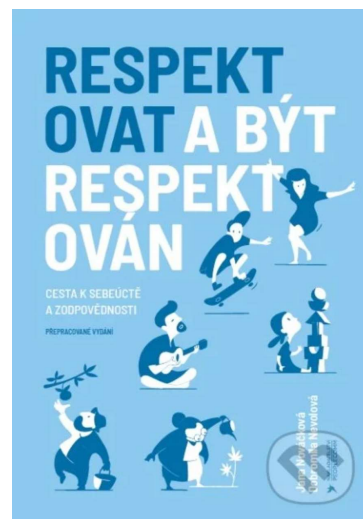
Co si odnáším z
tohoto semináře pro
svůj osobní a/nebo
profesní život?

Napište si jednu větu do svých
poznámek.

Zdroje

- ▶ Faber, A., & Mazlish, E. (2013). *Jak mluvit, aby nás děti poslouchaly. Jak naslouchat, aby nám děti důvěřovaly*. CPRESS.
- ▶ Faber, A., & Mazlish, E. (2019). *Ako hovoriť s deťmi, aby sa lepšie učili*. Lindeni.
- ▶ Kopřiva, P., Nováčková, J., Nevolová, D., & Kopřivová, T. (2015). *Respektovat a být respektován*. Spirála.
- ▶ Praško, J., & Prašková, H. (2007). *Asertivitou proti stresu*. Grada Publishing.

Zdroje obrázků

- ▶ <http://www.pngall.com/communication-png>
- ▶ <https://www.independenceplus.com/5-keys-of-effective-communication-in-the-workplace/>
- ▶ <https://blogs.cfainstitute.org/investor/2016/10/10/poor-communication-hurts-performance/>
- ▶ <https://www.martinus.cz/?ultem=735275>
- ▶ <https://www.pexels.com/photo/children-sitting-on-brown-chairs-inside-the-classroom-4019754/>
- ▶ <https://www.pexels.com/photo/black-binocular-on-round-device-63901/>
- ▶ <https://denikn.cz/206866/delat-chyby-je-potreba-rika-ucitelka-jejiz-nastenka-zaujala-tisice-lidi/>
- ▶ <https://www.pexels.com/photo/snow-art-writing-winter-6555379/>
- ▶ <https://www.pexels.com/photo/fashion-man-people-woman-7202642/>
- ▶ <https://knihy.heureka.cz/jak-mluvit-aby-se-deti-lepe-ucily-doma-i-ve-skole-adele-faber-elaine-mazlish/>